

de manier waarop mensen worden geraakt door een oneindigheid of een eeuwigheid waarvan zij weten dat zij er niet de bron van zijn.

Een ervaring

Inspiratie noemt De Boer dat. 'Waar komt die vandaan? God mag het weten, zo ik zeggen. Kuitert houdt vol: alles wat wij over "Boven" zeggen, komt van beneden, ook als we zeggen dat het van Boven komt. Ik zeg: nee, dat is niet een goede beschrijving van inspiratie. Die dient zich aan als een ervaring die niet uit mezelf komt.'

Levinas, de filosoof over wie hij waarschijnlijk het vaakst heeft geschreven, leedde hem die inspiratie te zien in het gelaat van de ander. 'Van dat gelaat', zegt De Boer, 'gaat een verplichting uit die niets te maken heeft met de verantwoordelijkheid die ik heb voor mijn eigen *dad*en. Ze gaat me altijd al vooraf. Daarom zegt Levinas dat ze oneindig is. Ze komt uit de eeuwigheid.'

Als De Boer het over geloof heeft, gaat het - zegt hij - om het leven vanuit dat idee van oneindigheid. Hij noemt dat God, omdat hij in zijn traditie nu eenmaal geleerd heeft dat zo te noemen. 'Leven uit inspiratie: dat is inderdaad een genade. Paulus zegt ergens: "Biddend weten we niet wat we bidden, maar de Geest bidt in ons." Ik bid eerlijk gezegd zo goed als nooit. Bidden is voor mij een soort bestaanswijze: de meest geconcentreerde uitdrukking van de inspiratie waarvan ik weet dat ik er niet de bron van ben.'

De godsdienst is misschien wel het meest toegespitste besef dat het eenmalige een eigen betekenis heeft die voor ons bestaan doorslaggevend kan zijn. Het is daarin dat een minuut een eeuwigheid kan worden, zoals Nijhoff schreef. 'Dat', zegt de Boer, 'vind je ook terug in de poëzie van Eliot: de inbraak van de eeuwigheid in de tijd. Ondanks Nietzsche houd ik staande dat er zoiets is. Je ziet dat exemplarisch in de verantwoordelijkheid voor de ander, zoals Levinas heeft laten zien. Maar volgens mij vind je precies hetzelfde terug in Blochs filosofie van de hoop. Hij parafrazeert daar de uitdrukking van Epicurus: pluk de dag. Hij schrijft: "In de hoop plukken we de eeuwigheid in de tijd".'

Theo de Boers *Pleidooi voor interpretatie* verschijnt eind juni bij uitgeverij Boom.

Interne Kritiek

DOOR HERMAN PHILIPSE

Nederlandse filosofen, heeft Harry Mulisch ooit gezegd, zijn filosofen. In plaats van eigen ideeën te ontwikkelen beperken ze zich ertoe uit te leggen wat anderen hebben bedacht. Daarbij had hij niet de historici van de wijsbegeerte op het oog, die dit als taak hebben. Het ging hem om hen die menen dat het uitspellen van andermans gedachtegoed een positieve bijdrage kan leveren aan de systematische filosofie.

Ik wil niet uitsluiten dat dit mogelijk is. Maar dan moet wel aan één voorwaarde worden voldaan: exegese moet gevolgd worden door kritische evaluatie. Men moet de vraag beantwoorden: is het ook waar wat, zeg, Kant, Hegel, Heidegger, Gadamer, Habermas, of Derrida heeft beweerd? Soms wordt een voorzichtige stap gezet in de richting van zo'n kritische evaluatie. Veelal blijft het bij een voorzichtige stap. Dat komt door een merkwaardig vooroordeel: het vooroordeel dat interne kritiek beter is dan externe.

Wanneer men interne kritiek geeft, betoogt men dat bepaalde opvattingen van een filosoof onhoudbaar zijn in het licht van andere opvattingen van dezelfde filosoof. De kritiek is extern zodra men argumenten gebruikt die niet aan de bekritiseerde wijsgeer zijn ontleend. Ik heb nooit begrepen waarom interne kritiek beter zou zijn dan externe, behalve misschien vanuit retorisch oogpunt.

De externe criticus stelt onomwonden de vraag naar de waarheid van de opvattingen. Bijvoorbeeld, is het waar dat, zoals Kant stelt, natuurwetenschap berust op synthetische oordelen a priori? Voor het beantwoorden van die vraag is niet alleen Kants oeuvre van belang; men moet ook kijken naar de ontwikkeling van de natuurwetenschap en die toont aan dat Kant ongelijk had. Hier is dus sprake van externe kritiek.

Als interne en externe kritiek hetzelfde doel hebben, namelijk de evaluatie van een opvatting als waar of onwaar, is het moeilijk in te zien waarom interne kritiek superieur zou zijn aan externe. Daarom moet de liefhebber van interne kritiek betogen dat het doel verschillend is. Interne kritiek is superieur, zo stelt hij nu, omdat het doel van interne kritiek superieur is aan het doel van externe. Wat is dan het doel van interne kritiek? Omdat de interne criticus de houdbaarheid van de ene opvatting van een filosoof toetst aan diens overige opvattingen, gaat het hem kennelijk om het opsporen van tegenspraken binnen één oeuvre. Maar waarom zou de interne criticus geïnteresseerd zijn in tegenspraken? Op deze vraag is maar één antwoord mogelijk: omdat twee elkaar tegensprekende opvattingen niet beide waar kunnen zijn. Bij nader inzien kan de interne criticus dus niet volhouden dat hij een ander doel heeft dan de externe: in beide gevallen gaat het om het vaststellen van onwaarheden.

Door interne kritiek kan men hoogstens inconsistenties opsporen. Maar men kan niet beslissen welke van twee elkaar tegensprekende opvattingen onwaar is: daartoe is externe kritiek nodig. Ook kan men via interne kritiek nooit betogen dat een filosofische theorie waar is, want consistentie is nog geen waarheid. Externe kritiek is dus veruit superieur aan interne. Evenals in de wetenschap het geval is, komen de gebreken van de ene filosofische theorie vaak pas scherp naar voren in het licht van de andere. Daarom raad ik alle filosofen aan methodisch pluralist te worden. En natuurlijk, dat spreekt vanzelf, de vakwetenschappen te bestuderen voorzover die van belang zijn voor hun onderwerp.

Eenmaal methodisch pluralist en vakwetenschappelijk geïnformeerd, zal de filosoof vanzelf gaan doen wat een systematisch filosoof behoort te doen: hij zal de wijsgerige problemen zelf gaan aanpakken en, gestimuleerd door de veelheid van concurrerende visies, gaan nadenken over nieuwe oplossingen.